

Ko 'etau fa'unga ki he mo'ui lelei mo e ngaahi faingata'a'ia

Ngaahi sevesi fakafalemahaki mo e tauhi fakafaito'o mataotaó

'Oku mahu'inga 'a e ma'u atu 'o ha ngaahi sevesi fakafalemahaki mo e tauhi fakafaito'o mataotaó 'oku faitatau 'a 'ene tu'unga lelei, ki hono tauhi 'a e kakai Nu'u Sila kotoa pē ke nau mo'ui lelei, pea 'oku totonu ke 'atā atu ia 'o 'ikai tatau ai pē pe ko fē 'a e feitu'u 'oku nofo ai 'a e kakaí.

Ko e hā 'a e me'a 'oku liliu?

Ko e ngaahi sevesi fakafalemahaki mo e tauhi mataotaó 'oku lolotonga fakalele ia 'e he'etau ngaahi Poate Fakavahe ki he Mo'ui Lelei (District Health Boards pe DHBs) 'e 20. 'Oku 'uhinga 'eni ko e ngaahi DHB kuo nau fatongia'aki 'a hono fakapapau'i pe ko e hā 'a e ngaahi sevesi 'oku 'atā atu ma'a honau ngaahi fa'unga kakaí pea mo e feitu'u 'oku tu'u ai 'a e ngaahi sevesi ko iá.

'I he kaha'ú, 'e fatongia'aki 'e he Health New Zealand 'a hono fakalele 'o e ngaahi falemahaki mo hono palani 'o e ngaahi sevesi tauhi fakafaito'o mataotaó ko e kongā ia 'o ha ngaahi fakafekau'aki mahino mo hokohoko lelei ke fakapapau'i 'oku toe lelei ange 'a e vahevahe tatau 'o e ngaahi faingamālié, pea ma'u atu 'e he kakaí 'a e tauhi totonú 'i he taimi 'oku nau fiema'u ai iá.

Ko e hā hono 'uhingá?

Neongo 'oku hoko pē ha ngaahi fengāue'aki 'i he vā 'o e ngaahi DHB, 'oku malava pē ke hoko ha fekolosi'aki mo si'isi'i ange hono fakafekau'aki 'o e ngaahi sevesi fakafalemahaki mo e tauhi fakafaito'o mataotaó he 'oku kei tu'u pē 'a e ngaahi DHB ia ko ha ngaahi kautaha kehekehe kinautolu. Ko e ngaahi sevesi ni 'oku angamaheni'aki 'a e kaunga lelei kia kinautolu 'a e faitataú mo hono ohi 'o e ngaahi founga ngāue 'oku lelei tahá; 'oku 'ikai 'i ai ha toe mahu'inga makehe ia ke fo'u makehekehe kinautolu 'i he ngaahi DHB takitaha. 'Oku toe kau foki ki ai ha ngaahi sevesi mātu'aki mataotaó 'oku fiema'u ke tu'o taha pē hano fokotu'utu'u ma'á e kotoa 'o Nu'u Silá.

Ko e mavahevahe ko ia 'i he ngaahi DHB kuo iku ia ki ha "filifili tu'asila" (postcode lottery), 'o fetō'aki lahi ai 'a e fa'ahinga mo e tu'unga lelei 'o e tauhi 'o makatu'unga 'i he feitu'u 'oku te nofo ai.

'I he taimi tatau, 'oku 'ikai leva'i 'a e ngaahi falemahaki ia ko ha ngaahi kupu fekau'aki, 'o iku ai ki ha ngaahi fakamole lahi ange mo e mole ai 'o e ngaahi faingamālie ke fakalele 'a e ngaahi sevesi 'i ha founga 'oku vahevahe tatau mo ma'ama'a ange. 'Oku lahi 'a e ngaahi faitu'utu'uni

na'e mei fakahoko fakafonua ia, 'o hangē ko e ngaahi feitu'u ke tu'u ai 'a e ngaahi sēvesi tauhi fakafaito'o mataotaó ke fakalato 'a e ngaahi fiema'u 'a e kakaí, pe ko e hā 'a e ngaahi 'inivesi 'e fakahoko 'i ha ngaahi fakatau pe langa fo'ou lalahi, ka 'oku fakahoko pē ia 'e he ngaahi DHB fakatāutahá. Neongo 'oku 'i ai 'a e ngaahi fakahoko ngāue lelei 'i he ngaahi tafa'aki kotoa pē 'o e fa'unga ki he mo'ui lelei, 'oku 'ikai 'ilonga ngofua 'eni ia pea mo vahevahe atu ki he ngaahi feitu'u kehé.

Ko e nga'unu atu ko ia ki ha fa'unga fakafonua pē 'e tahá 'e toe lelei ange ai 'a e faitataú, fe'inasi'aki 'i he ngaahi founa ngāue 'oku lelei tahá, pea mo hono palani taimi lōloa atu 'o ha ngaahi langa pe koloa mo ha ngaahi sēvesi fo'ou 'i he taimi 'oku mātu'aki fiema'u ai kinautolú, koe'uhí ke ma'u atu ai 'e he tokotaha kotoa pē 'a e tauhi 'oku nau fiema'ú, 'i he taimi 'oku nau fiema'u ai iá. 'E toe malava ai heni ke mau toe palani lelei ange ha ngaahi sīpinga tauhi 'oku hoa mo fe'ungá, ngāue lelei'aki 'a e ngaahi taukei ngāue mo e ngaahi me'angāue 'oku mau ma'ú; kau ai 'a hono faka'aonga'i 'o e ngaahi tekniolosia mo e fetu'utaki faka'ilekitulōniká ke toe lelei ange ai 'a hono ma'u atu 'o e tauhi 'oku fiema'ú.

'E fōtunga fēfē ia 'i he kaha'u?

'E kei tu'uma'u pē 'a e ngaahi falemahaki mo e ngaahi sēvesi tauhi mataotao fakakoló ia 'i hono fakahoko atu 'o e tauhi 'i he ngaahi komiuniti fakakoló, neongo 'e toe faitatau ange 'a e tauhi ko iá 'i he kotoa 'o e fonuá, pea toe lelei ange 'a 'ene fehokotaki ki he ngaahi sēvesi kehé.

Tatau ai pē pe 'oku nau tu'u 'i 'Okalani pe 'i Whanganui, 'e lava ke fakafalala 'a e kakaí ki he tu'unga lelei 'o e ngaahi sēvesi fakakoló pea te nau ma'u atu ha fakamatala mahino fekau'aki mo hono ma'u atu 'o e tauhi fakafaito'o mataotaó kapau 'e fiema'u. 'E kei ngāue pē 'a e ngaahi sēvesi fakafalemahakí mo e ngaahi tauhi fakafaito'o mataotaó ko ha kupu fakafekau'aki pea pule'i fakavahe ia ke fakapalanisi 'a e faitatau fakafonuá mo hono faka'aonga'i 'o e 'ilo mo e taukei fakakoló.

'E 'uhinga 'eni 'e malava 'a e kakaí 'o ma'u atu 'a e ngaahi sēvesi neongo kapau 'oku 'ikai ke ma'u atu ia 'i hono falemahaki fakakoló. Ko e fa'unga fakafekau'aki mālohi ange ko 'eni 'e poupu ki ai ha toe lelei ange 'o hono faka'aonga'i 'o e tauhi 'oku 'oatu 'i he tekniolosia mo e fetu'utaki faka'ilekitulōniká, koe'uhí ke lava 'o ma'u atu ai 'a e taukei mataotao 'a e kau toketā mataotaó meí he kotoa 'o e fonuá.

Ko e ngaahi faitu'utu'uni ki he feitu'u 'e fakahoko ai ha ngaahi 'inivesi fo'ou – 'o tatau ai pē pe ko e ngaahi sēvesi, ngaahi langa, pe ko ha ngaahi ngāue/nāunau lalahi (infrastructure) – 'e ho'ata mei ai 'a e ngaahi fiema'u 'a e kakaí pea mo e feitu'u 'e hoko ai 'a e liliu lelei lahi tahá meí ha 'inivesi. 'E 'uhinga 'eni 'e toe lelei ange 'a e tu'unga tauhi ma'á ha kakai tokolahi ange.

'I he taimi tatau, 'e holoki hifo 'a e mafasia 'a e ngaahi falemahakí 'i ha toe lelei ange 'a e ngaahi 'ilo mo e founa ngāue fakafaito'ou, fevahevahe'aki 'o e ngaahi founa ngāue 'oku lelei tahá pea mo hono hiki atu 'a e konga lahi ange 'o e tauhi fakafaito'ó ki he fuofua tauhi mo e tauhi 'i he komiuniti. 'E hoko foki mo e palani taimi lōloá ke toe faingofua ange ai ke matatali ha ngaahi fiema'u mo fakahoko atu ha ngāue ki ai 'aki ha 'inivesi 'i he'etau kau ngāue mo e ngaahi sēvesi.

Ko e hā 'a e me'a 'oku hoko mai 'i heni?

Ko e ngāue fakaikiiki ki hono palani 'e kau ki ai ha fengāue'aki mo e sekitoa ki he mo'ui lelei, ngaahi komiuntii, mo kinautolu 'oku nau faka'aonga'i 'a e ngaahi sēvesi fekau'aki mo e founa 'oku totonu ke fakalele'aki 'a e fa'unga fakafekau'aki 'a hotau ngaahi falemahaki mo e ngaahi tauhi fakafaito'o mataotaó. 'E fokotu'u ha kautaha Health NZ fakataimi 'a mui ange 'i he 2021, kimu'a 'i hono paasi 'o e lao ke fokotu'u'aki ha kautaha faka'ofisiale, 'a ia 'e ala hoko ia 'i he kongaloto 'o e 2022.

Fie 'ilo ki ha fakamatala lahi ange?

'Oku 'i ai ha fakamatala lahi ange felāve'i mo e ngāue mo e fakalakalaka 'oku hoko 'i he ngaahi liliu ki he fa'unga ngāue ki he mo'ui lelei 'i he uepisaiti 'a e DPMC 'i he malumalu 'o e ngāue 'a e Transition Unit:

www.dpmc.govt.nz/our-business-units/transition-unit.